

پوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

اسناد تاریخی

● فرمان فتحعلی شاه مبنی بر آزار و شکنجه / فاطمه قاضیها

همسر و عروس صادق خان شقاقی در ملاء عام

صادق خان شقاقی از سرداران جنگی دوره آغا محمدخان و فتحعلی شاه قاجار بوده است. بدین ترتیب که نخستین بار در سال ۱۲۰۵ ه. ق در ناحیه سراب با آغامحمدخان به نبردی سهمگین پرداخت و از آغا محمدخان شکست سختی خورد، ولی به شفاعت ابراهیم خلیل خان جوانشیر^۱ مورد عفو شاه قرار گرفت^۲، چنانچه در دستگاه شاهی وارد شده، به تدریج ترقی کرد تا اینکه به مقام سرداری که مورد اعتماد شاه بود رسید^۳ تا جایی که شاه قاجار زمانی که با سپاهیان عازم قفقاز گردید تا به سرکوبی و تصرف آنجا پردازد، صادق خان شقاقی را نیز همراه خود نمود و در این جنگ ابتدا از قرا باغ شروع کرد و در نهایت سختی و در حالی که بسیاری از لشکریان غرق شدند خود را به شوشی حاکم نشین قرا باغ رسانید و با فتح آنجا خزاین و اموال بسیاری بدست آورد ولی بخت با او یاری نکرده در همان شهر توسط سه تن از غلامانش به قتل رسید. صادق خان شقاقی که در همان اردو بود به محض دریافت این خبر و تصاحب جواهرات شاه با سپاه انبوهی برای اشغال پایتخت راهی قزوین شد، ولی فتحعلی شاه به موقع خبردار گردیده، با او به مقابله برخاست^۴ و در جنگ سختی که در ماه ربیع الاول ۱۲۱۲ در «خاک علی» (دهی از بخش آبیک شهرستان قزوین) بین دو طرف روی داد صادق خان شکست سختی خورد، صادق خان پس از این شکست هم مانند زمان آغا محمدخان نسبت به فتحعلی شاه اظهار اطاعت کرد و به حکومت سراب و گرمروود منصوب شد^۵ ولی مجدداً با جعفرقلی خان^۶ و حاکم

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

● فاطمه طایفه

ارومیه سازش کرده، بنای خودسری و سرکشی گذاشتند، این بار نیز شکست خورد و چنین به نظر می‌رسد که سند حاضر که مربوط به ذیحجه ۱۲۱۲ می‌باشد مربوط به این زمان است، ولی علیرغم این فرمان به قول ناصرالدین شاه عجیب، آن طور که مورخان مکتوب نموده‌اند باز هم صادق خان مورد عفو قرار گرفت. تا اینکه در اواخر سال ۱۲۱۳ که فتحعلی شاه جهت قلع و قمع نادر میرزا پسر شاهرخ شاه افشار عازم خراسان شد، صادق خان شقاقی را به همراه خود برد، صادق خان این بار هم به فتحعلی شاه خیانت کرد. بنابراین در سال ۱۲۱۴ فتحعلی شاه او را در اطاقی که تمام روزنه‌های آن بکلی گرفته شده بود زندانی و هلاک نمود و محمدعلی خان برادر او را به سرکردگی طایفه شقاقی گماشته و برادر دیگرش ساروخان به ریش سفیدی همان طایفه منصوب و پسرش نیز به منصبی دست یافت.

- ۱ - ابراهیم خلیل خان جوانشیر پسر پناه خان، والی قره باغ بوده که در سال ۱۲۲۱ هـ. ق کشته شد.
- ۲ - محمدحسن خان اعتمادالسلطنه، منتظم ناصری، به تصحیح دکتر محمداسماعیل رخشوانی تهران: ۱۳۶۷، دنیای کتاب، ص ۱۴۱۳ - ۱۴۱۵
- ۳ - مهدی بامداد، شرح حال رجال ایران، تهران، انتشارات زوار ۱۳۷۱ ج ۲، ص ۱۶۴
- ۴ - محمدحسن خان اعتمادالسلطنه، همان، ص ۱۴۴۲
- ۵ - مهدی بامداد، همان، ص ۱۶۵

[متن سند]

[متن بالای سند، خارج از کادر اصلی سند دستخط ناصرالدین شاه است که نوشته]: فرمان
بامزه ایست از خاقان مرحوم و خیلی عجیب

بسم الله شانه العزیز

[سجع مهر فتحعلی شاه]:

العزّة لله قرار در کف شاه زمانه فتحعلی
گرفت خاتم شاهی ز قدرت ازلی

[متن فرمان]

الملك لله تعالى حکم همایون شد آنکه عالی شأنان، معلی مکانان، نصرالله سلطان و محمد
مومن سلطان و سایر سرکردگان و خوانین لوری [؟] بدانند، که در ینوقت مقرر داشته ایم که زن
صادق خان شقاقی و زن جهانگیز ولد مشارالیه را عالیجاه امیرالامراء العظام میرزا محمدخان
بیگلربیگی، بدست آن عالی شأنان داده، می باید، آن عالی شأنان از قرار نفری تفنگچی هر روز و
هر شب موافق حساب بدست یکی داده، در همان غرفه های میدان، بطریق آشکارا داشته باشند و
آنچه شأن فرمانست معمول دارند که عبرت عموم نمک بحرامان شود. در این خصوص نهایت
سعی و اهتمام معمول داشته از فرموده تخلف نورزند و هر ساعت بدست یک نفر تفنگچی داده
و دست بدست داشته باشند [و] در عهده دارند. مطالعات فرهنگی

تحریراً ذی حجه سنه ۱۲۱۲